

เทศน์เช้า วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะเนาะ วันนี้เรามาทำบุญกุศลเพราะวันนี้เป็นวันจักรีๆ เป็นวันสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ เป็นการสถาปนาราชวงศ์จักรีไง การสถาปนานะ การสถาปนาราชวงศ์ วันจักรีเห็นไหม เพราะความมั่นคง ถ้าความมั่นคง คูตี ถ้ารัฐบาลมั่นคง ถ้าชาติมั่นคง สิ่งที่มีมั่นคง มั่นคงเพราะเหตุใด มั่นคงเพราะว่าผู้นำที่ดีไง ถ้าผู้นำที่ดีพาชาติปลอดภัย ถ้าผู้นำที่ไม่ดีพาชาติล่มจมไปชาติล่มจม

ผู้นำที่ดีไม่มีความแตกแยก ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบ ไม่มีการแบ่งแยกใจ ถ้าผู้นำที่ไม่ดีอ่อนแอ อ่อนแอแล้วทำให้การปกครองไม่ได้ พอการปกครองไม่ได้ ระวังระสาย พอระสายเวลาเราเสียกรุงฯ เสียกรุงเพราะว่าภายในของเราอ่อนแอทั้งนั้นนะ ความเสียกรุง เสียกรุงเพราะว่ามีการยุการแย่ง การแบ่งพรรคแบ่งพวก การแก่งแย่งชิงอำนาจกัน

วันนี้วันจักรี วันจักรีนี้ความมั่นคงไง ความมั่นคงเพราะอะไร เพราะว่าเราเห็นภัย เราเห็นภัย มีผู้ที่เสียสละ เสียสละเพื่ออะไร เสียสละเพื่อส่วนรวมๆ นี้ความมั่นคง ถ้าความมั่นคงขึ้นมา มันก็สืบทอดกันมา ถ้าสืบทอดกันมา เราไม่เห็นตอนนั้น เราเห็นแก่ตัวๆ การเห็นแก่ตัวมันทำให้อ่อนแอทั้งนั้นนะ

แต่ถ้าเห็นแก่ส่วนรวมๆ มันจะทำให้มั่นคง ทำให้แข็งแรง ถ้าทำให้แข็งแรงขึ้นมา เราอยู่ในชาตินั้น เราอยู่ในประเทศชาตินั้นเราก็มีความสุข มีการปกครองดูแลใจ เหมือนบ้านเราเลย ถ้าบ้านมีพ่อแม่ที่ดี ครอบครัวนั้นจะมีความสุข ถ้าบ้านใดพ่อแม่แตกแยกกัน พ่อแม่มีปัญหากันนะ ลูกมีแต่ความทุกข์ความยากในใจทั้งนั้นนะ

นี่พูดถึงเรื่องของชาติ แล้วถ้าพูดถึงเรื่องของชาติแล้ว ชาติมันเกิดมาจากอะไร ชาติมันก็เกิดจากคนนี่แหละ คนรวมกันแล้วเป็นชาติไง คนรวมกัน เห็นไหม ถ้าคนรวมกันมีสายเลือดเดียวกันๆ มีความรักชาติเหมือนกัน เพราะสังคมไง เพราะสังคมรวมกันถึงเป็นชาติ เป็นตำบล เป็นหมู่บ้าน เป็นอำเภอ เป็นจังหวัด แล้วก็ป็นชาติขึ้นมา เป็นชาติขึ้นมาต้องมีศาสนา พอมี

ศาสนาขึ้นมา ถ้าศาสนาสิ่งใดก็แล้วแต่ ศาสนานั้นหล่อหลอม หล่อหลอมให้คนไม่เห็นแก่ตัว ให้คนรักกัน ให้คนมีเมตตาต่อกัน นี่ถ้าพูดถึงชาติ แล้วถ้าพูดถึงบุคคลละ

ถ้าพูดถึงเราๆ ถ้าเรามีสติมีปัญญาของเรา ถ้าความมั่นคงของเราๆ เพราะเราไม่มั่นคง ความไม่มั่นคงเพราะอะไร เพราะมีแต่ความฟุ้งเฟ้อ มีแต่ความฟุ้งซ่าน มีแต่ความเห่อเหิม ทะเยอทะยานในหัวใจของเรา ถ้ามีความเห่อเหิมทะเยอทะยานในหัวใจของเรา ความคิดแตกแยก ความคิดต่างๆ มันฟูขึ้นมา ความคิดมันโผล่ขึ้นมาในหัวใจ ความคิดมันครอบงำเราๆ แล้วเราก็ไม่มีสติปัญญานะ นี่มันอ่อนแอ อ่อนแอเพราะกิเลสตัดหาความทะยานอยากมันครอบงำไป แต่ถ้ามันจะมั่นคงขึ้นมาๆ เรามีศีล มีสมาธิ มีปัญญาของเรา ถ้าเรามีศีลขึ้นมา ศีลคือความปกติของใจ

ก็ใจมันไม่ปกติไป เพราะใจไม่ปกติ คนนี้ๆคนนี้ๆนี้ๆนี้ๆก็เหมือนกัน กิเลสต้องการอย่างนั้น อยากได้อันนั้น อยากชิงดีชิงเด่นอย่างนั้น มันโผล่ขึ้นมาในหัวใจ เห็นไหม แต่ถ้าเรามีศีลของเรา เรามีศีล มีสมาธิของเรา มีปัญญาของเรา สิ่งที่เกิดขึ้น มันเกิดขึ้น มันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์เป็นสัตว์สังคม เวลาสัตว์สังคมขึ้นมา ไปอยู่ด้วยกันมันก็กระทบกระเทือนกัน มันกระทบกระทั่งกัน แกร่งแหย่งกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงได้บอกไป มนุษย์โง่กว่าสัตว์ๆ

เวลาสัตว์ คูตี่ คุณก สัตว์มันอยู่ของมัน โดยอิสรภาพของมัน มันมีแต่ว่าคนไปล่ามันทั้งนั้น นะ เวลามนุษย์ขึ้นมาอยู่ด้วยกันมันต้องมีกฎกติกาไป พอกฎกติกา มันก็รอนสิทธิๆ รอนสิทธิก็ไม่ยอม สิทธิเสรีภาพ อ่างสิทธิเสรีภาพไป แต่ไม่ได้อ่างถึงเวลาถ้ากระทบกระเทือนกันไปแล้วมันจะมีปัญหาขึ้นมา พอมีปัญหาขึ้นมา กฎหมายที่บัญญัติไว้ กฎหมายที่ตราไว้ก็ต้องบังคับใช้ ถ้าไม่บังคับใช้ มีการวิ่งเต้นกัน นั่นแหละมันทำให้แตกแยก

ถ้ามีสติมีปัญญาของเรา เรามีสติปัญญาของเรา มองจากข้างนอกแล้วมองมาข้างใน ถ้า มองมาข้างใน มองตัวเราๆ ถ้ามันจะมั่นคงๆ ถ้ามันคงมีสัมมาสมาธิ ถ้ามีสัมมาสมาธิ จิตตั้งมั่น พอจิตตั้งมั่นขึ้นมาแล้ว สิ่งใดที่มันจะจรมาๆ ความทุกข์ความยากต่างๆ ที่มันเกิดขึ้นมาๆ เกิด ขึ้นมาจากความคิดเราทั้งนั้นนะ

สิ่งที่ปัจจัย ๔ ปัจจัย ๔ ถ้ามันจะขาดแคลนอย่างไร ถ้าเรามีสติปัญญา รู้จักใช้ รู้จักใช้สอย ของเรา มันจะไม่ทุกข์ไม่ยากจนเกินไป แต่ถ้ากิเลสตัดหาความทะยานอยากมันจะประณีตขนาด ไหนมันก็ไม่พอใจ มันจะสูงส่งขนาดไหนมันก็ไม่พอใจ กิเลสตัวๆตัวเหี้ยมันสำคัญมากมาย

แต่ถ้ามันมีสติมีปัญญาขึ้นมา คุณติ เวลาพระเราๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอน พระเราเวลาฉันอาหาร มันเหมือนกับหยอดน้ำมันกับล้อเกวียนนั้นเพื่อไม่ให้มันดังเท่านั้นนะ เวลาทางโลก เวลากินขึ้นมากินเพื่อศักดิ์ศรี กินเพื่อเกียรติยศ กินเพื่อเกียรติ กินเพื่อกาม แล้วพระเราฉัน มันเพื่อดำรงชีวิตเท่านั้นนะ ดำรงชีวิตไว้ทำไมละ ดำรงชีวิตไว้ประพฤติปฏิบัติ ดำรงชีวิตไว้ค้นหาสัจธรรมในหัวใจของตน ถ้าค้นหาสัจธรรมในหัวใจของตน คุณติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสธรรมขึ้นมา ตรัสธรรมขึ้นมาในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม

จิตนี้เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย ของเราก็เหมือนกัน จิตของเราก็เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ ในปัจจุบันนี้เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เกิดมาเป็นประชากรของชาวไทย เกิดมาเป็นคนไทย พอเกิดเป็นคนไทยอยู่ในศาสนาอยู่ในชาติไทย ชาติไทยมีศาสนาพุทธ ถ้าศาสนาพุทธเป็นการถือที่มากกว่า เราเกิดมาแล้วเราศึกษาเอา

ศาสนาไหนสอนให้คนเป็นคนดี คนดีในศาสนานั้นไง แต่ศาสนาพุทธ ศาสนาพุทธสอนให้เป็นคนดี สอนให้เป็นคนเสียสละ แต่เวลากิเลสตัดหาความทะยานอยากมันหน้าไหว้หลังหลอก หน้าอย่างหนึ่ง หลังอย่างหนึ่ง มนุษย์เป็นสัตว์มหัศจรรย์ คิดอย่างหนึ่ง พูดอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง แต่ถ้ามีศีลมีธรรมขึ้นมาเราไม่มั่วสาๆ นี่ศาสนาพุทธสอนให้เป็นคนดี แต่สอนให้เป็นคนดี ความดียิ่งกว่านี้ยังมีอยู่ไ้ ความดียิ่งกว่านี้ยังมีอยู่ เรามีสติมีปัญญาของเรา ที่เรามาวัดมาวาก็มาทำบุญกุศลอย่างนี้ เรามาวัดเรามาทำบุญกุศลคือระดับของท่าน ท่านคือเสียสละ เสียสละแล้ว มาวัดมาวาได้วัดหัวใจของเรา ถ้าได้วัดหัวใจของเรา เราจะเป็นชาวพุทธที่แท้จริงไง ชาวพุทธที่แท้จริง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านตรัสรู้อยู่โคนต้นโพธิ์ ศาสนาเกิดพระพุทธกับพระธรรม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมจักๆ เกิดพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์มันอยู่ที่นี้ไ้

เวลาเขาพูดถึง สิ่งที่สำคัญที่สุดคือทรัพยากรมนุษย์ๆ เวลาชาติ ถ้าทรัพยากรมนุษย์ มนุษย์มีความสุขขึ้นมา ชาตินั้นก็ร่มเย็นไ้ เวลาที่เขาพัฒนาๆ ขึ้นมา พัฒนาเพื่อคุณภาพชีวิตๆ อ่างกันไ้ไป คุณภาพชีวิตมันเป็นเรื่องธุรกิจทั้งนั้นนะ

เพราะคุณภาพชีวิตของเรา เราเกิดในประเทศอันสมควรใช้ใหม่ ผักหญ้าเราเก็บกินเอาตามท้องไร่ท้องนา เมื่อก่อนชีวิตมีความสุขนะ แต่เราอยากจะมีคุณภาพชีวิตกับเขา อยากเจริญใจเจริญแบบโลกๆ ใจ แต่เราไม่ได้มองเห็นคุณธรรมในหัวใจใจ

ความเจริญของเราสมัยโบราณนะ เพราะว่าอะไร เหมือนประเทศมันต่างคนต่างอยู่ เพราะการคมนาคมมันยังไม่มีใช้ใหม่ เราพึ่งพาอาศัยกันเอง เรามีน้ำใจต่อกัน วัฒนธรรม ใครได้สิ่งใดมาก็เจือจานกัน บ้านนี้ทำอาหารสิ่งใดก็แบ่งปันกัน ไม่มีการซื้อไม่มีการขาย เราดูแลกัน มันถึงกันทุกๆ บ้านเลย บ้านไหนมีความเดือดร้อนขึ้นมาจะช่วยเหลือเจือจานกัน

แต่เดี๋ยวนี้มันจะพัฒนากัน ไม่มีใครรู้จักกันแล้ว เป็นเงินเป็นทองไปทั้งนั้นเลย แต่ถ้าเป็นเงินเป็นทองนั้นมันเป็นเรื่องของสังคมใช้ใหม่ โลกมันพัฒนาของมันไป เวลาโลกเจริญๆ ใจ แต่หัวใจมันเดือดร้อนมากขึ้น หัวใจมันโดนบีบรัดมากขึ้น ถ้าหัวใจมันโดนบีบรัดมากขึ้น เราจะเอาความมั่นคงของชีวิต ถ้าความมั่นคงของชีวิตนะ เรามีสติมีปัญญาอยู่กับโลก เราต้องอยู่กับโลกนะมนุษย์ คนเกิดมา คนเกิดมาอยู่ในโลก คนต้องเจอคนอยู่แล้ว คนจะหนีจากคนไปไม่พ้นหรอก ถ้าคนจะหนีจากคนไม่พ้น เราจะมီးอะไรเป็นที่พึ่งล่ะ เราก็ต้องมีศีลมีธรรมเป็นที่พึ่งของเราละ

เราอยู่กับโลก แต่เราให้มีสติเท่าทันเขา เรามีสติปัญญาเท่าทันเขา คนที่มีสติปัญญา เห็นใหม่ คนโง่เป็นเหยื่อของคนฉลาด คนโง่ คนฉลาด ฉลาดอะไรล่ะ แต่ถ้าเป็นครูบาอาจารย์ของเรา นะ ท่านฉลาดแล้วท่านพาพวกเราให้เป็นอิสระใจ อิสระเป็นความสุข

แล้วพาพวกเราไปไหน พาไปบนก้อนเมฆใช้ใหม่ พาไปสวรรค์ พาไปพรหมอะไรนูนนะ

สวรรค์ในอก นรกในใจ สุกโต ถ้ามันสงบสุขที่นี้ละ สงบสุขในใจของเราละ เราจะรู้เลยว่าสวรรค์เป็นอย่างไร ต่อไปถ้าสงบสุขที่นี้ละ เวลาจิตนี้ออกจากร่างไป เราจะรู้ว่าเราจะไปไหนใจ แต่นี้เราไม่รู้อะไรทั้งสิ้นเลย แล้วก็ให้คนนูนจูงไป ให้คนนี้ลากไป

ไม่ต้องๆ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปัจจุจัดตั้ง สันติภูมิจิโก ไปศึกษาที่ไหนก็แล้วแต่ เราไปดูครูบาอาจารย์ที่ไหนก็แล้วแต่ สุดท้ายแล้วก็ที่หัวใจเรานี้แหละ เวลาเราไปกราบไปไหว้ไปอ่อนนวยขอเอาใช้ใหม่ อ่อนนวยขอใครได้ทั้งสิ้น ครูบาอาจารย์ชี้เข้ามาที่หัวใจของเราทั้งนั้นนะ

ถ้าครูบาอาจารย์ที่ดี ท่านให้เราฝึกคือให้เราสงบ ให้เราปกติ ให้เราฝึกหัด ฝึกหัดหาอะไร ฝึกหาหัวใจของตน ฝึกหาความรู้สึกอันนี้ แล้วเราจะไปกราบไหว้ครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ ท่านมีคุณธรรมของท่าน ท่านรู้อะไรของท่าน เดียวมันก็จะรู้ในใจของเราขึ้นมา

ถ้าเรารู้ในใจขึ้นมา ปังจัดตั้ง สันทิฎฐิโกใจ ปังจัดตั้งในหัวใจนี้ หัวใจที่มันทุกข์มันยากอยู่นี้ มันทุกข์มันยาก แล้วบอกว่าเราเป็นคนที่มีอำนาจสวาน้อย เราทำอะไรไม่ได้ แล้วครูบาอาจารย์องค์ไหนที่มีวาสนามากล่ะ ก็เกิดมาจากพ่อจากแม่เหมือนกัน เกิดมาแล้วก็ขวยขวยเหมือนกัน เกิดมาแล้วการปฏิบัติเหมือนกัน ท่านขวนขวายของท่านเหมือนกัน ท่านขวนขวายจากการเดินจงกรม การนั่งสมาธิ การภาวนา ท่านเกิดจากปัญญาของท่าน ตั้งใจของท่านไป

แล้วเราล่ะ เราก็อะไรใหม่ เราก็อะไร ใหม่ เราก็อะไร แต่เราเป็นฆราวาสไป เราต้องทำมาหากิน ไร่ เราต้องทำมาหากินนะ ทำมาหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แต่การทำมาหากิน คุณ คุณคนเรานั้นก็ต้องมีการพักผ่อนนอนหลับใหม่ เวลาเราพักผ่อนขึ้นมา ตอนนั้นทำไมเราทำไม่ได้ล่ะ

การพักผ่อนการหลับการนอนเป็นการพักผ่อน แต่เวลาเราหายใจเข้านี้ก็พูดหายใจออกนี้ก็โธ ถ้าหัวใจมันได้หยุดเลยนะ หลวงตาท่านสอนไว้ว่า คนเราเกิดมาเหมือนรถยนต์ติดเครื่องแล้วไม่เคยดับเลย เพราะดับไม่ได้ ดับคือตาย แล้วคิดดูสิ เครื่องที่มันเกิดมาแล้วมันไม่เคยดับเลย มันจะร้อนขนาดไหน มันจะดูแลมันอย่างไร แต่ถ้าพูดโธๆ จนจิตมันสงบ มันหยุดได้ดับเครื่องได้

คนที่ดับเครื่องได้ เครื่องยนต์ที่มันไม่เคยดับเลย มันร้อนของมัน แล้วมันดับได้ มันจะมีความสุขแค่ไหน เราฝึกหัดตรงนี้ แล้วมันเป็นผลประโยชน์ของใครล่ะ มันก็เป็นผลประโยชน์ของเราไป ถ้าเป็นผลประโยชน์ของเรา เห็นไหม สิ่งของมันมันคง มันมันคงที่นี้ ถ้ามันคงที่นี้แล้วพอมันมันคงแล้วมันก็เปรียบเทียบได้แล้ว คนถ้าทำความสงบของใจ คนที่มีหลักมีเกณฑ์นะ มันจะเปรียบเทียบได้เวลาที่เราผลอ เวลาที่เราขาดสติ เวลาที่เราสติมันโหมใส่เรา เรามันจะทุกข์จะยากขนาดไหน แต่ถ้าสติมันฟื้นมา มันเปลี่ยนจากคนหนึ่งเป็นอีกคนหนึ่งเลยล่ะ

มันเปลี่ยนจากคนหนึ่งเป็นอีกคนหนึ่งเพราะอะไร เพราะมันมีสติมีปัญญาของเรา เราเห็นประโยชน์กับเรา ที่นี้มันจะเห็นประโยชน์แล้ว ปัญญาอย่างนี้ ปัญญาที่เราเห็นยวั้ง ปัญญาที่เรารักษาหัวใจของเรา กับปัญญาที่เราทำงานคิดงาน ปัญญาอย่างนั้นมันเหนือคนละอย่างนะ เวลาปัญญาที่เราคิดงานทำงาน เราต้องทันเขาว่าสังคมเขาต้องการอะไร เราจะต้องทำอะไรเพื่อทำงาน

ให้ประสบความสำเร็จ แต่เวลาเราจะทำทันหัวใจของเรา ไม่ใช่อย่างนั้นเลย ไอ้ที่คิดมากมาย นั้นนะ โง่ แล้วที่สติปัญญาที่มันปัญญาอบรมสมาธิ ที่มันสติตามความคิดละ

ตามความคิด ก็ความคิดมันเกิดดับไป ความคิดที่มันเกิดดับ เกิดแล้วเกิดเล่าไป เกิดแล้วเกิดเล่ามันก็ให้อารมณ์ไป ให้อารมณ์ให้ความรู้สึกกับหัวใจไป ถ้าให้ความรู้สึกกับหัวใจ หัวใจมันก็เราร้อนไป แต่ถ้ามันหยุดคิด มันหยุดคิดด้วยเหตุด้วยผลไป ด้วยสติ ด้วยปัญญา มันหยุดคิดเพราะอะไร เพราะสิ่งนั้นมันเป็นของร้อนไป ถ้าเราไม่คิด เราไม่คิด เราหยุด หยุดมันก็ปล่อยวางไป

ถ้าปล่อยวาง ปล่อยวางนี่ก็ผลของปัญญาอบรมสมาธิไป ผลของปัญญาที่เท่าทันตัวเองไป พอเท่าทันตัวเองมันหยุด หยุดแล้วก็คิดอีก ใช้ปัญญาอบรมอีก อบรมจนมันฉลาด พอมันจะคิดมันรู้เลย ไม่คิด จะคิด คิดไปทำไม มันมีปัญญาโต้แย้งเลย เราจะคิดไปทำไม เราจะไปเดือดร้อนทำไม เราได้พักได้ผ่อน นี่ดับเครื่อง พอดับเครื่องขึ้นมา คนดับเครื่องเป็นนะ คนดับเครื่องเป็น เห็นไหม คนดับเครื่องเป็น คนรักษาเครื่องเป็น เครื่องมันจะเป็นประโยชน์นะ

ความมั่นคงของชีวิต เวลาทางโลก ความมั่นคงอย่างนั้นมันอยู่ที่หัวหน้า มันอยู่ที่สภากกรรม เราเกิดร่วมสมัย แต่เกิดร่วมสมัยขนาดไหน ทุกคน อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ทุกคนมีความรู้สึกมีความนึกคิด ทุกคนมีเวรมีกรรมของเรา ถ้าทุกคนมีเวรมีกรรมของเรา นะ หน้าทีของเรา เราทำหน้าที่สิ่งใดในสังคม เราก็ทำหน้าที่นั้น แต่เวลาเป็นเรื่องส่วนตัวของเรา เรื่องส่วนตัวของเราคือการประพฤติปฏิบัติไป ถ้าเรื่องการประพฤติปฏิบัติ การค้นคว้าหาสัจจะความจริง ไม่มีใครหลอกใครหรือ เราค้นคว้าหาให้ได้ เราทำของเราให้ได้ ถ้ามันได้ของเรานะ นี่เป็นสมบัติของเรา

นี่ไง สิ่งที่ว่ารู้จำเพาะตนๆ ก็รู้จำเพาะในหัวใจดวงนั้นไป หัวใจดวงนั้นเวลามันทุกข์มันยาก มันทุกข์มันยากมาก แล้วเวลาหัวใจดวงนั้นมันมีความสุข มันก็เป็นความสุขในใจดวงนั้นไป นี่ไง เวลาถ้ามันมีความสุขในใจดวงนั้น จากใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง ครูบาอาจารย์ของเราที่ท่านประพฤติปฏิบัติ ถ้าท่านมีคุณธรรมในใจมันต้องมีการกระทำ เห็นไหม หัวใจดวงใดไม่มีมรรคคือ หัวใจดวงใดไม่มีศีล สมาธิ ตามความเป็นจริง

ที่เราศึกษามา ศึกษาเป็นทฤษฎี เป็นความจำทั้งนั้น ถ้าเป็นความจำทั้งนั้น เป็นทฤษฎีที่มันยังไม่ประพฤติปฏิบัติให้มันเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมาในใจ ถ้ามันประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเป็นข้อเท็จจริงในใจ ทฤษฎีก็คือทฤษฎีนั้นแหละ เวลาเราเทศน์ว่าการก็อ้างอิงธรรมะขององค์สมเด็จพระ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าผู้ที่อ้างอิงธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็อ้างอิงส่งออกไปหมดเลย อ้างอิงเป็นทฤษฎี อ้างอิงด้วยการจำ

แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเป็นความจริงแล้วอ้างทฤษฎีนั้น แต่มันมีความจำเป็นข้อเท็จจริง ถ้าความจำอันนั้นเป็นข้อเท็จจริงคอยแก้คอยไข คอยประพฤติปฏิบัติของผู้ที่ผิดพลาดไป เวลามันผิดพลาดไป ผิดพลาด ถ้าคนมันทำความจริงได้แล้ว สิ่งผิดพลาดมันต้องแก้ไขได้ไง แต่คนที่มันไม่มีความจริงขึ้นมา เวลาผิดพลาดขึ้นไปนะ ก็เปรียบเทียบกับสิ่งที่จดจำมาไง มันก็เปรียบเทียบกับอยู่ข้างนอกนั้นนะ มันก็ตะครุบเงาตลอดไป ถ้าเรื่องหน้าที่ เรื่องของสังคมก็เรื่องของเราไง

ฉะนั้น บอกว่า มันเป็นความสำคัญนะ เห็นถึงความมั่นคงใจ วันจักรีคือวันสถาปนา เวลาตั้งรัชกาลขึ้นมาใหม่ๆ สึก ๕ ทัพ สึก ๑๐ ทัพนะ กำลังเขามากกว่าเขาพยายามแข่งชิง กำลังที่น้อยกว่าด้วยความสามัคคี ด้วยหัวหน้าที่ดี พาชาติรอดมาๆ ถ้าไม่พาชาติรอดมาเอาไว้คุ้มไม้กันจนปานนี้ไง ประเทศไทยไม่เคยเป็นเมืองขึ้นๆ ของเขาเป็นเมืองขึ้นกันทั้งหมดนะ แล้วถ้าเป็นเมืองขึ้นขึ้นมาแล้ว ในกรุงเทพฯ จะมีศิลปะทางยุโรปเต็มไปหมดเลย นี่ไม่มี มันเป็นศิลปะของชาวไทยเราเอง มันเป็นความอิสระ แต่ความดำรงชีพมาอย่างนี้ การกระทำมาแบบนี้ต้องเป็นหัวหน้าที่ดี แล้วมีความสามัคคีในชุมชนนั้น มีความสามัคคีในชาตินั้น ถ้าความสามัคคีอันนั้น ความสามัคคีมันก็ต้องมีเหตุมีผลใช่ไหม สิ่งใดที่เป็นประโยชน์ก็เป็นประโยชน์กับเรา นี่เป็นเรื่องของโลก

แต่เรื่องของเราๆ เราอยู่กับโลกแล้ว เราเกิดมาแล้ว เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา มันก็ควรจะมีสมบัติของเราบ้าง สมบัติของเราคือความเป็นจริงของเรา เห็นไหม ประชาชนเป็นคนฉลาด ทรัพยากรมนุษย์เป็นคนที่ดี ทรัพยากรมนุษย์มีแต่ความสุข ประเทศชาตินั้นร่มเย็นเป็นสุขหมดเลย มันจะร่มเย็นเป็นสุขตามความเป็นจริง มันก็ด้วยสติด้วยปัญญาของเรา เราไม่เป็นเหยื่อใครนะ อย่าให้ใครจูงจมูก ต้องมีสติ ต้องมีปัญญา ต้องรู้ทันเพื่อประโยชน์กับชีวิตของเราเอง เอวัง